

Tava nauda solī pa solim

Viss svarīgākais par:

- naudas plānu;
- uzkrājumiem;
- apdrošināšanu.

Naudas plānošanas pamati

Plānošana ļauj rīkoties ar naudu prātīgāk.
Tā palīdz ietaupīt un mazināt satraukumu,
vai naudas pietiks visam.

Tu labāk saproti,
kur paliek tava nauda.

Tu vari plānot naudu ilgākam laikam uz priekšu.
Tad tu vari vieglāk sasniegt savus mērķus.

Nauda jāplāno jebkurā vecumā

Nauda ir svarīga jebkurā vecumā.
Tāpēc plānot naudu jāmācās jau no bērnības.
Katrā vecumā cilvēkiem ir citas vajadzības.

- Bērnībā un skolas vecumā nauda vajadzīga ikdienas tēriņiem.
- Jauniešiem nauda vajadzīga mācībām.
Tā nepieciešama arī dzīvošanai.
Piemēram, maksāt par kopmītnēm un pirkt produktus.
- Vēlāk naudu vajag patstāvīgas dzīves uzsākšanai.
Piemēram, kāzām, dzīves vietai, bērniem.
- Vecumdienās nauda vajadzīga
veselībai un drošai dzīvei.

Sava nauda ir rūpīgi jāplāno.
Tad tev pietiks naudas dzīvošanai un citām vajadzībām.

Piemēram, ģimenē viens no vecākiem zaudē darbu.

Ģimenei ir mazāki ienākumi.

Tādā brīdī palīdz uzkrājumi.

Uzkrājumus var izmantot,

kamēr atrod jaunu darbu.

Taču uzkrājumi jāveido jau iepriekš.

Uzkrājumi palīdz ne tikai krīzē.

Tu vari uzkrāt naudu lielākiem pirkumiem nākotnē.

Mērķi palīdz plānot naudu labāk

Ir svarīgi saprast savus mērķus.

Vai tev vajag jaunu datoru mācībām?

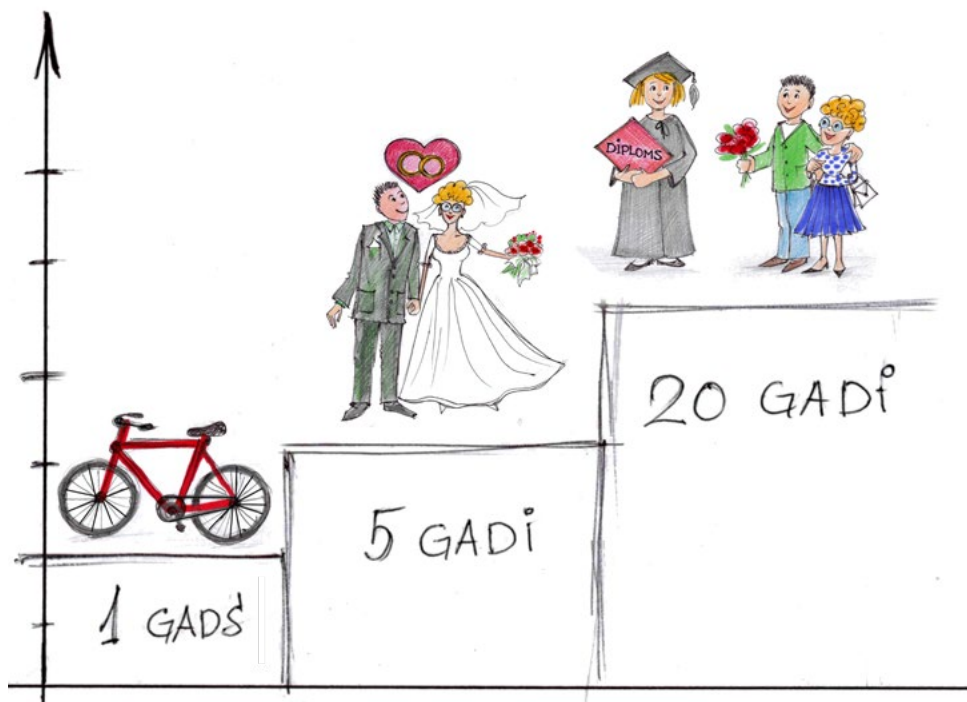
Varbūt tu plāno nopirkt dzīvokli ģimenei?

Tad tev jāplāno sava nauda tā,

lai sasniegtu savu mērķi.

Mērķi var būt dažādi.

- Mērķi līdz gadam ir īstermiņa mērķi.
Piemēram, šādā laikā var sakrāt naudu jaunam telefonam vai divritenim.
- Mērķi līdz 5 gadiem ir vidēja termiņa mērķi.
Piemēram, šādā laikā var sakrāt naudu kāzām.
- Mērķi līdz 20 gadiem ir ilgtermiņa mērķi.
Piemēram, šādā laikā var sakrāt naudu bērna studijām augstskolā.

Ļoti lielu mērķu sasniegšana prasa ilgus gadus.

Labs mērķis ir:

- konkrēts;
- piemērots tavai situācijai;
- noteiktā laikā sasniedzams;
- tāds, ko tev tiešām gribas sasniegt.

Kā sasniegt savus mērķus?

Plāno savus ienākumus un izdevumus.

Cik daudz naudas mēnesī tu vari nolikt savam mērķim?

Tu vari bankā atvērt atsevišķu kontu.

Šajā kontā tu varēsi regulāri ieskaitīt naudu savam mērķim.

Tā tu labi redzēsi,

kā tuvojies mērķa sasniegšanai.

Piemēram, tu gribi sakrāt 600 eiro jaunam datoram.

Katru mēnesi tu plāno nolikt 50 eiro šim pirkumam.

Kopā tev vajadzēs krāt naudu 12 mēnešus.

Tad tev būs datoram vajadzīgie 600 eiro.

Varbūt tu gribi sakrāt 300 eiro divritenim.

Tu vari nolikt pirkumam 25 eiro mēnesī.

Tad tu sasniegsi savu mērķi 12 mēnešos.

Svarīgi!

Neatliec naudas krāšanu uz vēlāku laiku.

Sāc ar nelielu summu jau tagad.

Varbūt tie ir tikai 5 vai 10 eiro mēnesī.

Svarīgi nolikt naudu uzkrājumā regulāri.

Tad arī maza naudas summa

pamazām kļūst par lielāku uzkrājumu.

Kā ikdienā var ietaupīt?

Ej uz veikalu ar vajadzīgo pirkumu sarakstu.
Bez pirkumu saraksta tu vari nopirkt daudz nevajadzīgu lietu.

Ja tu aizej uz veikalu ar pirkumu sarakstu,
tu pērc tikai vajadzīgās lietas.
Tu ietaupi naudu citām vajadzībām.

Piemēram, tu vari nolikt
ietaupītos 5 vai 10 eiro kādam mērķim.

Iepirkumu saraksts

Obligāti nepieciešamās preces, bez kurām nevar iztikt

- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____

Nepieciešamās preces, kuras uzlabos ikdienu

- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____

Tu vari pierakstīt visus savus izdevumus.
Tas ļauj saprast,
cik daudz tu tērē par pārtiku, transportu vai izklaidi.
Tad tu vari labāk izlemt,
kur tu vari naudu ietaupīt.

Plānošana palīdz tev pārvaldīt savu naudu.
Tikai tu pats pieņem lēmumus,
kā tērēt naudu.

Plānoti un neplānoti izdevumi

Tavi izdevumi var būt dažādi.

Parasti tu plāno savus izdevumus.

Piemēram, tev būs kāzas, bērna skolas izlaidums.

Varbūt tu gribi iet uz autovadītāju kursiem.

Šādiem plānotiem izdevumiem

tu vari veidot uzkrājumu.

Tu pat vari atvērt atsevišķu kontu katram mērķim.

Reizēm dzīvē gadās neplānoti izdevumi.

Piemēram, tu saslimsti vai tev saplīst mobilais telefons.

Tev jābūt gatavam arī neplānotiem izdevumiem.

Tāpēc ir svarīgi neiztērēt visus ienākumus.

Drošāk ir nolikt daļu naudas uzkrājumā.

Šādu uzkrājumu sauc par drošības spilvenu.

Drošības spilvens

Drošības spilvens palīdz justies droši.

Drošības spilvens noder,

ja tavi ienākumi samazinās vai pēkšņi to nav vispār.

Drošības spilvens palīdz saglabāt ierasto dzīves veidu.

Tu vari veidot drošības spilvenu katru mēnesi.

Noliec kaut nedaudz naudas uzkrājumā.

Svarīgi to darīt regulāri.

Piemēram, katru mēnesi noliec uzkrājumā 10 eiro.

Tu vari nolikt uzkrājumā arī vairāk naudas.

Ir labi izveidot uzkrājumu

vismaz 3 mēnešu izdevumu apmērā.

Vēl drošāk ir izveidot uzkrājumu

pusgada izdevumu apmērā.

Piemēram, ģimenes kopējie ienākumi ir 1000 eiro mēnesī.

Ģimenes izdevumi ir 700 eiro mēnesī.

Šai ģimenei drošības spilvenam vajadzētu būt 2100 eiro.

Tas atbilst ģimenes 3 mēnešu izdevumiem.

Naudas plāna izveide

Naudas plāns ir tavu ienākumu un izdevumu sadalījums.

Tas ļauj rīkoties ar naudu prātīgāk:

- labāk saprast, kur tu tērē naudu;
- ietaupīt naudu lielākām vajadzībām.

Tu vari veidot naudas plānu sev vai visai ģimenei.

Tas ļaus dzīvot labāk un sasniegt mērķus.

Noturēties pie mērķa palīdz

sava naudas plāna pierakstīšana.

Pierakstīt var:

- kladē vai bloknotā;
- Excel tabulā datorā;
- bankas lietotnē telefonā.

Kā izveidot veiksmīgu naudas plānu?

1. Saskaiti savus mēneša ienākumus!

Ienākumi ir nauda,

ko tu saņem.

Ienākumi var būt dažādi:

- alga par darbu katru mēnesi;
- samaksa par papildu darbiem;
- prēmija;
- stipendija;
- pensija;
- pabalsts;
- nauda par sava īpašuma izīrēšanu.

Piemēram, tev pieder dzīvoklis,

kurā neviens nedzīvo.

Tu izīrē dzīvokli un katru mēnesi

saņem īres maksu no īrnieka.

2. Saskaiti savus mēneša izdevumus!

Tavi izdevumi katru mēnesi ir mainīgi.

Izdevumus dala pēc svarīguma:

- obligātie;
- vajadzīgie;
- vēlamie.

Obligātie izdevumi var būt dažādi:

- dzīvokļa īre;
- maksa par elektrību un ūdeni;
- mēneša maksa par līzingā nopirkto mobilo telefonu;
- apdrošināšana;
- iemaksa pensiju 3. līmeņa uzkrājumā.

Vajadzīgie izdevumi atbilst tavām vajadzībām.

Piemēram, tu pērc pārtiku vai zābakus ziemai. Tu nevari iztikt bez ēdiena un siltiem apaviem ziemā. Šie pirkumi tev ir patiešām vajadzīgi.

Vēlamie izdevumi ir pirkumi savam priekam.

Piemēram, pusdienas kafējnīcā, teātra apmeklējums, nauda vaļaspriekam.

Ir svarīgi pierakstīt savus izdevumus. Ieplāno šim darbam 5–10 minūtes katru dienu. Saglabā čekus par pirkumiem, ja tu maksā ar skaidru naudu. Ar bankas karti izdarītos maksājumus tu vari redzēt bankas konta pārskatā.

3. Pārdomā savus ienākumus un izdevumus!

Pierakstītie mēneša ienākumi un izdevumi ļauj saprast:

- vai tu vienmēr tērē naudu apdomīgi;
- kam tu tērē visvairāk naudas;
- vai tavi pirkumi ir par izdevīgu cenu;
- vai un kur tu vari ietaupīt;
- vai naudas pietiek taviem mērķiem un drošības spilvenam.

4. Izveido savu naudas plānu!

Izveido savu naudas plānu nākamajam mēnesim.
Ieraksti naudas plānā:

- savus obligātos un vajadzīgos izdevumus;
- savus vēlamos izdevumus;
- cik naudas tu plāno uzkrājumu veidošanai.

Ja izdevumi ir lielāki par ienākumiem

Šādā gadījumā tev ir 2 iespējas:

- samazināt izdevumus;
- palielināt ienākumus.

Dažreiz naudas pietrūkst.

Tad cilvēki dažreiz naudu aizņemas.

Taču nauda būs jāatdod aizdevējam.

Tas nākotnē atkal palielinās izdevumus.

5. Rīkojies!

Veido jaunus paradumus naudas plānošanā.

Tu zināsi,

kur un kā tu tērē naudu.

Neuztraucies par kļūdām.

Mācies no tām.

Ja kaut kas nesanāk,

varbūt vajag mainīt plānu.

Svarīgi!

Sāc plānot naudu jau tagad.

Neatliec plānošanu uz nākamo nedēļu,
mēnesi vai gadu.

Sāc pēc iespējas drīzāk.

Uzkrājumi

Uzkrājumi var būt dažādi.
Uzkrāt var naudu, pārtiku vai citas preces.

Naudas uzkrājums var noderēt:

- neparedzētiem izdevumiem;
- lielam pirkumam;
- kāzām;
- vecumdienām;
- dzīvokļa vai mājas remontam;
- bērnu izglītībai.

Vislabāk ir plānot uzkrājumus.

Piemēram, ieplāno katru mēnesi nolikt noteiktu naudas summu.

Nevajag gaidīt,
kad nauda kontā paliks pāri.
Sāc krāt jau tagad.

Svarīgi ir krāt regulāri un disciplinēti.
Tā uzkrājums pamazām kļūs lielāks.

Svarīgi!

Netērē naudu sīkumiem!
Tas palīdzēs tev sakrāt naudu lielākam pirkumam.

Piemēram, tu regulāri pērc čipsus.

Tavu mīļāko čipsu paka maksā 3 eiro.

Tu vienā mēnesī nopērc 5 čipsu pakas un iztērē 15 eiro.

Tad gadā tu par čipsiem iztērē 180 eiro.

Tu vari atteikties no sīkiem ikdienas pirkumiem.

Tas palīdzēs tev sakrāt naudu lielākam pirkumam.

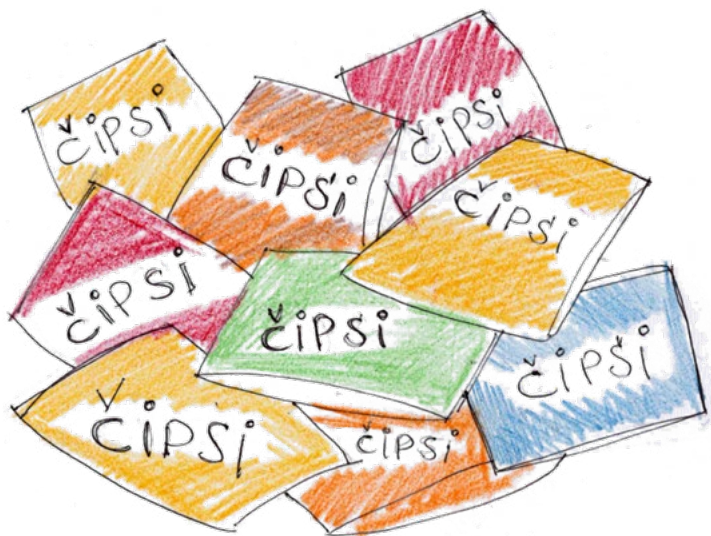
Pamēģini!

5 čipsu paku vietā nopērc tikai 2 pakas mēnesī.

Tā mēnesī tu vari ietaupīt 9 eiro.

Gadā ietaupījums būs vairāk nekā 100 eiro.

Par šo naudu tev sanāks kāds lielāks pirkums.

Apdrošināšana

Apdrošināšana palīdz tev un tavai ģimenei, kad notiek nelaime.

Tā pasargā no negaidītiem izdevumiem.

Apdrošināšana ir noderīga, ja:

- tev ir dzīvoklis, māja vai cits īpašums;
- tu dodies ceļojumā;
- tev vajadzīga veselības aprūpe;
- tev ir ģimene, aug bērni;
- tu aizņemies naudu pirkumam bankā vai līzinga uzņēmumā.

Tu maksā ikmēneša vai gada maksājumu.

To sauc par apdrošināšanas **prēmiju**.

Ja notiek nelaime,

apdrošinātājs samaksā par zaudējumiem.

To sauc par apdrošināšanas **atlīdzību**.

Apdrošināšanas veidi

Apdrošināšana var būt:

- **brīvprātīga** – tu pats izlem, ko apdrošināt.
Piemēram, veselību, īpašumu, auto;
- **obligāta.**
Autovadītājiem obligāti jāpērk OCTA polise savam auto.

Dzīvības apdrošināšana

Dzīvības apdrošināšana pasargā ģimeni, ja ar tevi notiek nelaime.

Piemēram, tev ir kredīts dzīvokļa iegādei. Tu vairs nevari strādāt pēc auto avārijas. Tad apdrošinātājs nomaksā atlikušo kredītu. Tavai ģimenei nav jādzīvo parādos.

Īpašuma apdrošināšana

Īpašuma apdrošināšana ļauj būt drošam par dzīvokli, māju, vasarnīcu un mantu.

Tava manta ir visas lietas, kas tev pieder.

Piemēram, mēbeles, velosipēds, dators, televizors, mobilais telefons u. c.

Tu vari jau iepriekš padomāt, kā novērst nelaimi.

Piemēram, mājās uzstādīt dūmu detektoru. Tas var pasargāt mājas no ugunsgrēka.

Civiltiesiskās atbildības apdrošināšana

Civiltiesiskā atbildība juristu valodā nozīmē tavu atbildību.

Tu esi atbildīgs par kaitējumu, ko nodari citam cilvēkam vai viņa mantai.

Tādā gadījumā palīdz civiltiesiskās atbildības apdrošināšana. Apdrošinātājs samaksā par zaudējumiem, ko tu nejauši nodari citiem.

Piemēram, tavā pagalmā augošs koks vētrā uzkrīt uz kaimiņa garāžas. Vai tavā dzīvoklī plīst ūdens caurule un applūst kaimiņa dzīvoklis.

Ceļojumu apdrošināšana

Ceļojumu apdrošināšana atmaksā ceļojuma laikā radušos zaudējumus.

Apdrošinātājs var tev samaksāt par steidzamu ārsta palīdzību ceļojuma laikā.

Piemēram, tu ārzemēs saslimsti.

Ārsta vizīte maksā 200 eiro.

Tavu rēķinu samaksā apdrošinātājs.

Tev nav jātērē ceļojuma nauda.

Visbiežāk ceļojumā tu ņem līdzi EVAK karti.

EVAK karti var saņemt bez maksas.

Tā ļauj būt drošam,

ka arī svešā valstī tu saņemsi ārstu palīdzību.

Valsts apmaksā

šādas palīdzības saņemšanu ārpus Latvijas.

Nelaiemes gadījumu apdrošināšana

Nelaiemes gadījumu apdrošināšana palīdz samaksāt par ārstēšanos, ja notiek negadījums.

Piemēram, tu paslīdi uz ielas un salauz kāju. Apdrošinātājs palīdz apmaksāt slimnīcas izdevumus.

Transportlīdzekļu apdrošināšana

- **OCTA** apdrošināšana ir obligāta visiem auto. Ja tu ar savu auto nodari zaudējumus citam auto, zaudējumus apmaksā OCTA.

Piemēram, tu nejauši ietriecies cita auto aizmugurē. Apdrošinātājs samaksā par otra auto remontu.

- **KASKO** ir brīvprātīga auto apdrošināšana. Ja tev ir KASKO apdrošināšana, apdrošinātājs maksā par tava auto bojājumiem.

Piemēram, vētrā uz tava auto uzkrīt koks. KASKO samaksā par remontu vai jaunu auto.

Praktiski padomi par apdrošināšanu

- Pirms parakstīšanas vienmēr izlasi līgumu.
Piemēram, vai apdrošinātājs maksā arī tad, ja nelaime notikusi ārzemēs.
- Noskaidro, par ko apdrošinātājs maksās un par ko nemaksās.
Piemēram, avārija notikusi alkohola reibumā. Tad apdrošinātājs atlīdzību nemaksās.
- Izpēti, cik liela ir apdrošinājuma summa un pašrisks.
Piemēram, pašrisks ir 70 eiro. Tad daļu naudas par auto remontu maksāsi tu pats.
- Salīdzini vairākus piedāvājumus. Lētākā polise ne vienmēr ir labākā.

- Pieraksti apdrošinātāja kontaktinformāciju.
- Tev jāzina, uz kuru tālruni zvanīt nelaimes gadījumā.
- Vienmēr jautā apdrošinātājam, vai polisi varēs atjaunot automātiski. Tas ļaus nepalikt bez apdrošināšanas.

Pārbaudi sevi!

Izlasi visus apgalvojumus.
Atzīmē ar krustiņu tos apgalvojumus,
kas tev atbilst.

- Es pierakstu savus ienākumus un izdevumus katru mēnesi.
- Man ir izveidots vienkāršs naudas plāns visam mēnesim.
- Es krāju drošības spilvenu vismaz 3 mēnešu izdevumu apmērā.
- Es nolieku naudu uzkrājumā katru mēnesi.
- Es turu uzkrājumu atsevišķā kontā, lai to nejauši neiztērētu.
- Man ir skaidrs mērķis, kam es krāju naudu.
- Es zinu, cik naudas man vajadzēs savam mērķim.
- Man ir apdrošināšana veselībai, auto vai citām vajadzībām.
- Man ir pierakstīts apdrošinātāja telefons, uz kuru zvanīt nelaimes gadījumā.
- Es parakstu līgumu tikai tad, kad saprotu līgumā rakstīto.
- Es esmu uzstādījis mājokļa drošībai dūmu detektoru.
- Es laikus atjaunoju apdrošināšanas polisi, lai tā vienmēr būtu spēkā.

Vai tu atzīmēji vismaz pusi no punktiem?

Ļoti labi!

Tad tu veido sev drošu nākotni.

Vai tu atzīmēji visus punktus?

Lieliski!

Tad tavas naudas lietas ir kārtībā.

Tu esi sakārtojis savu naudas plānu,

veido uzkrājumus un

esi pasargāts no negaidītiem notikumiem.

Tava finanšu pratība sākas šeit!

Ienāc Latvijas Bankas "Naudas skolā"!

Tur atradīsi noderīgu informāciju un praktiskus padomus,
kā sakārtot savas naudas lietas.

www.naudasskola.lv

Kredīti

Drošība

Krāpšana

Budžeta plānošana

Apdrošināšana

Uzkrājumi

Ieguldījumi

Pensija

Klientu aizsardzība

Nauda un darījumi

Ilgspējīgas finanses

Izstrādājusi Latvijas Banka sadarbībā
ar Vieglās valodas aģentūru

naudasskola.lv